

บทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล
(Individual Rehabilitation Plans: IRP): กรณีศึกษานิคมสร้างตนเองนำร่อง 5 แห่ง
Roles of Multidisciplinary Team in Distitute Protection Under Individualized
Rehabilitation Plan (IRP): Case Study on The Five Pilot Self-Help Land Settlements

ปวรพรรณ เผือกผาสุข¹
Pawornwan Phuakphasuk²

Abstract

The objectives of this study were to investigate the role of a multidisciplinary team in protecting destitutes according to individual rehabilitation plans (IRP), to study the problems and obstacles in the implementation of individual rehabilitation plans (IRP) of a multidisciplinary team, and to study clients' satisfaction with individual rehabilitation plans (IRP) in the new life project for beggars, vagrants, and destitutes (Ban Noi Nai Nikhom) in five pilot self-help land settlements. This study was a quantitative research. The population of this study was 50 clients in the project, 134 officers in self-help land settlement and a multidisciplinary team, classified by 81 professionals and 53 supporting officers. Total number of the population was 184. Data were collected from a questionnaire. Data were then analyzed with statistics including percentage, mean, and standard deviation. The results were presented through descriptive study.

The results of this study indicated that from the clients' opinions, the service met the protection criteria at a high level ($\bar{x} = 4.12$). Overall clients' satisfaction with the IRP-based service was at a high level ($\bar{x} = 4.02$). When individual aspects were considered, professional rehabilitation ($\bar{x} = 4.04$), medical rehabilitation ($\bar{x} = 4.11$), educational rehabilitation ($\bar{x} = 4.04$), and social rehabilitation ($\bar{x} = 3.95$) were at high level. A multidisciplinary team in the Project plays an important role in protecting destitutes using individual rehabilitation plans (IRP) through a integrative process of planning in a multidisciplinary team, consisting of professionals, supporting officers, and network partners. The performance of a multidisciplinary team was at a moderate level ($\bar{x} = 3.35$). There were the problems and obstacles of IRP-based implementation, namely the lack of knowledge and understanding of work nature was at a moderate level ($\bar{x} = 2.80$), the problem of policy formulation was at a low level ($\bar{x} = 2.40$), and the budget problem was at a moderate level ($\bar{x} = 2.85$).

The suggestions of this study could be summarized as follows: for policy suggestions, written policy should be formulated to enable personnel at the operational level to play a role in policy

---

¹ นักศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² Master's student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

E-mail: ntipparat@hotmail.com

planning and implementation direction. The IRP-based multidisciplinary practice training should be organized for protecting destitutes under the personnel development plan. For management suggestions, the suitability of the budget should be monitored to meet the demand. For practical suggestions, workshop training should be comprehensively promoted with a concept of protecting destitutes. Lessons learned should be studied and analyzed between officers and clients in the Project in order to determine the strengths and weaknesses of the operations and the clients' needs. Suitable innovation or teaching model should be created for educational rehabilitation for the clients to be applied to their work and to improve the quality of work.

Keywords: The Protection of Destitute, Multidisciplinary Team, Individual Rehabilitation Plans

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของทีมนสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (Individual Rehabilitation Plans : IRP) กรณีศึกษา : โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ในนิคมสร้างตนเองนำร่อง 5 แห่ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของทีมนสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ของทีมนสหวิชาชีพ และศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ใช้บริการในโครงการ จำนวน 50 ราย เจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเองและทีมนสหวิชาชีพ จำนวน 134 ราย จำแนกเป็นนักวิชาชีพ จำนวน 81 ราย และฝ่ายสนับสนุน จำนวน 53 ราย รวมทั้งสิ้น 184 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการได้รับการตามหลักเกณฑ์การคุ้มครองผู้ใช้บริการในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$) และผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจที่ได้รับการตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) ได้แก่ การฟื้นฟูทางอาชีพในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) การฟื้นฟูทางการแพทย์ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) การฟื้นฟูทางการศึกษาในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) และการฟื้นฟูทางสังคมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) ทีมนสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยในนิคม มีบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยใช้แผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ซึ่งผ่านกระบวนการบูรณาการการกำหนดแผนร่วมกันในทีมนสหวิชาชีพ อันประกอบไปด้วยนักวิชาชีพ สายงานสนับสนุนและภาคีเครือข่าย ซึ่งทีมนสหวิชาชีพสามารถปฏิบัติตามบทบาทได้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.35$) ในการดำเนินงานประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานเป็นปัญหาระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$) ปัญหาจากการกำหนดนโยบายในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.40$) และปัญหาในด้านงบประมาณในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.85$)

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ควรมีข้อกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรให้บุคลากรในระดับการปฏิบัติงานเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงาน ควรจัดให้การอบรมการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ โดยใช้แผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอยู่ในแผนการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ในเชิงบริหาร ควรมีการสำรวจความเหมาะสมของงบประมาณในการสรรจัดเพื่อดำเนินโครงการที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการ และในเชิงการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการรูปแบบการทำงานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งให้กับบุคคลกรอย่างทั่วถึงครบถ้วน ควรมีการถอดบทเรียนการดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคมระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ใช้บริการ เพื่อทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของการดำเนินงาน และความต้องการของผู้ใช้บริการ และควรมีการสร้างนวัตกรรม

หรือรูปแบบการสอนที่เหมาะสมสำหรับการฟื้นฟูทางการศึกษาให้แก่ผู้ใช้บริการ เพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงานและยกระดับคุณภาพการทำงานต่อไป

คำสำคัญ: การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง, ทีมสหวิชาชีพ, แผนฟื้นฟูรายบุคคล

บทนำ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ซึ่งประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2557 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2557 ซึ่งมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งกล่าวว่ารรัฐพึงให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ด้อยโอกาสในสังคม ตลอดจนให้การบำบัดและฟื้นฟูเยียวยาบุคคลดังกล่าว พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 เกิดขึ้นจากความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคนไร้ที่พึ่งในสังคมไทยที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงเพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ซึ่งไม่ทันต่อสถานการณ์คนไร้ที่พึ่งในปัจจุบัน และยังไม่มีมาตรการจำแนกกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการที่หลากหลายตามความแตกต่างเฉพาะกลุ่ม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มีแนวคิดในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และได้รับการคุ้มครองที่เหมาะสมภายใต้เจตนารมณ์ “มีที่พึ่ง พึ่งตนเองได้ เป็นที่พึ่งของผู้อื่น” (มูลนิธิอิสรชน, 2558) มีใจความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ครอบคลุมคนขอทาน คนเร่ร่อนและบุคคลที่อาศัยตามที่สาธารณะ

สถานการณ์คนไร้ที่พึ่งในปัจจุบันพบว่า มีคนไร้ที่พึ่ง 70,539 คน โดยแบ่งเป็นบุคคลไร้ที่อยู่อาศัยและมีรายได้น้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ จำนวน 27,109 คน เป็นบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรแต่ยังไร้สัญชาติ จำนวน 147 คน เป็นบุคคลที่ประสบความเดือดร้อน จำนวน 39,604 คน เป็นบุคคลที่ต้องการได้รับการสนับสนุนทางการเงิน จำนวน 62,941 คน ต้องการสนับสนุนด้านเครื่องอุปโภคบริโภค จำนวน 15,307 คน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2561) และให้การคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตในสถาบันในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จำนวน 4,378 คน และในศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 199 คน (ชนิดนารถ เจริญเนื่อง, 2560) โดยจะมีการส่งเข้าพัฒนาและฟื้นฟูศักยภาพยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และมีการต่อยอดการพัฒนาไปยังนิคมสร้างตนเอง เพื่อให้ผู้ใช้บริการที่มีความพร้อมเข้ารับการพัฒนาเตรียมความพร้อมที่จะกลับคือสู่สังคม และสามารถพึ่งพาตนเองได้

โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) เป็นโครงการเพื่อใช้ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง มีการริเริ่มให้นิคมสร้างตนเองเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและฟื้นฟูศักยภาพให้แก่คนไร้ที่พึ่ง เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพ ฝึกทักษะในการดำรงชีวิตอิสระภายในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง ประกอบอาชีพมีรายได้นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง โดยนิคมสร้างตนเองแต่ละแห่งมีการตั้งทีมสหวิชาชีพขึ้นเพื่อประเมินและวางแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ซึ่งเป็นการวางแผนฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่ผู้ใช้บริการเป็นรายกรณี ได้ถูกกำหนดไว้ในกระบวนการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมของคนไร้ที่พึ่ง ตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ในส่วนของกระบวนการวางแผนให้ความช่วยเหลือ

แผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและฟื้นฟูศักยภาพให้กับคนไร้ที่พึ่งโดยมีทีมสหวิชาชีพเป็นผู้ใช้เครื่องมือนี้ ประกอบด้วยการฟื้นฟู 4 มิติ คือ

1. การฟื้นฟูทางอาชีพ กระบวนการในการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ มีการประเมินความสามารถการทดลองปฏิบัติงานและประเมินผลการทำงาน การจัดหางานที่ก่อให้เกิดรายได้ และสามารถเลี้ยงตนเองได้
2. การฟื้นฟูทางการแพทย์ อาทิ การทำจิตบำบัด อาชีวบำบัด กิจกรรมบำบัด หรือกายภาพบำบัด
3. การฟื้นฟูทางการศึกษา เน้นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกทักษะเบื้องต้นในการใช้ชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น

4. การฟื้นฟูทางสังคม เน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม คือ มีการออกแบบกิจกรรมทางสังคมสำหรับผู้ให้บริการที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมภายในนิคมสร้างตนเองและภายนอกนิคมสร้างตนเอง

เมื่อทีมสหวิชาชีพดำเนินการตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ซึ่ง เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ให้บริการก่อนคืนสู่สังคมและครอบครัว เป็นการฟื้นฟูมิติหลักในการดำรงชีวิตในสังคม การดำเนินการย่อมมีลักษณะกิจกรรมและปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่นิคมสร้างตนเอง การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งดังกล่าวมีความจำเป็นต้องมีการทบทวนบทบาทการทำงานของผู้ปฏิบัติงานและทีมสหวิชาชีพ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เพื่อนำไปสู่พัฒนาการทำงานและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สำนวจความพึงพอใจของผู้ให้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ และบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ว่ามีบทบาทอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการและต่อผู้ให้บริการที่จะเข้าร่วมโครงการในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

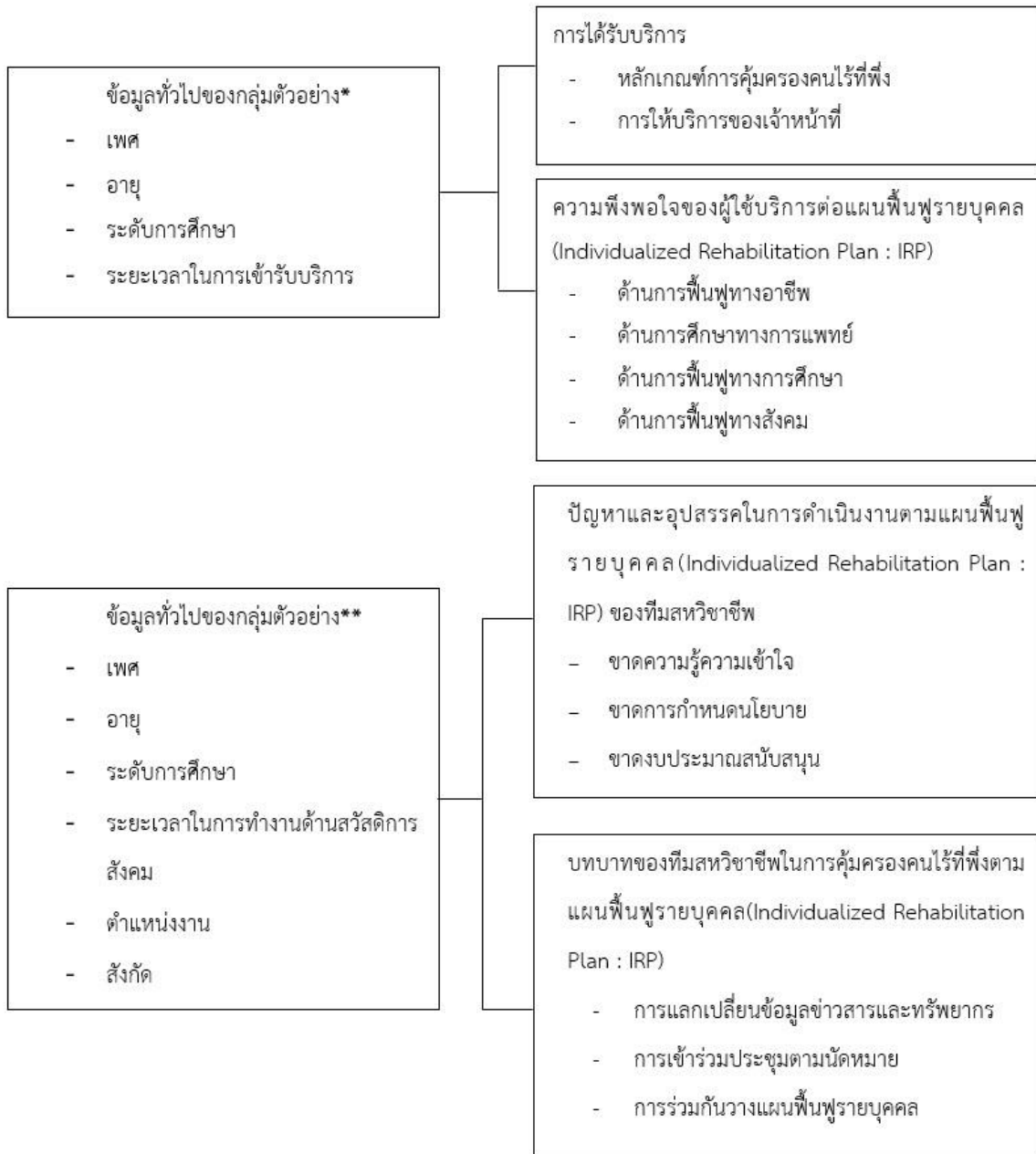
1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ให้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (Individualized Rehabilitation Plan: IRP)
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (Individualized Rehabilitation Plan: IRP) ของทีมสหวิชาชีพ
3. เพื่อศึกษาบทบาทของทีมสหวิชาชีพ ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (Individualized Rehabilitation Plan: IRP)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วยการศึกษาความพึงพอใจต่อแผนการฟื้นฟูรายบุคคลของผู้ให้บริการภายใต้โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคลของทีมสหวิชาชีพ และ บทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล
2. ขอบเขตด้านประชากรการศึกษานี้แบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
  - 2.1 ศึกษาจากผู้ให้บริการในโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ในนิคมสร้างตนเอง 5 แห่ง จำนวน 50 คน
  - 2.2 ศึกษาจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในนิคมสร้างตนเอง ที่เข้าร่วมโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ทั้งหมด 5 แห่ง จำนวน 99 คนประกอบด้วย ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ
  - 2.3 ศึกษาจากกลุ่มเครือข่ายซึ่งเข้าร่วมทีมสหวิชาชีพโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ในนิคมสร้างตนเอง 5 แห่ง แห่งละ 7 คน จำนวน 35 คน

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

*กลุ่มผู้ให้บริการ

**กลุ่มเจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเองและทีมสหวิชาชีพ

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา โดยศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการในโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ใน 5 นิคม จำนวน 50 ราย เจ้าหน้าที่ในนิคมสร้างตนเอง 5 แห่ง ที่ดำเนินโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) จำนวน 99 คน ภาควิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลของผู้ใช้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ข้อมูลด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ของทีมสหวิชาชีพ และข้อมูลบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อหาค่ากลาง และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดการกระจายน้ำหนักคะแนนของคำตอบแต่ละข้อ

2. เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งเป็น 2 ชุด

2.1 แบบสอบถามสำหรับสอบถามผู้ใช้บริการ

2.2 แบบสอบถามใช้สำหรับสอบถาม เจ้าหน้าที่ในนิคมสร้างตนเองและทีมสหวิชาชีพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลของผู้ใช้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ข้อมูลด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ของทีมสหวิชาชีพ และข้อมูลบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อหาค่ากลาง และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดการกระจายน้ำหนักคะแนนของคำตอบแต่ละข้อ

4. การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า นำเสนอผลการศึกษา โดยการพรรณนาความ อาศัยข้อมูลทางสถิติและการอภิปรายโดยใช้แนวคิด และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 การศึกษาในกลุ่มผู้ใช้บริการ

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ศึกษาทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 42.3 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ระยะเวลาในการเข้ารับบริการอยู่ระหว่าง 1 เดือน - 1 ปี โดยมีระยะเวลาในการเข้ารับบริการเฉลี่ย 1.0 ปี

2. ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP)

2.1 ความพึงพอใจต่อการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ การฝึกอาชีพและการจ้างงาน โดยมีการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความสามารถในสาขาวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางอาชีพในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$)

2.2 ความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางการแพทย์ อาทิ การทำจิตบำบัด อาชีวบำบัด กิจกรรมบำบัด หรือกายภาพบำบัด รวมไปถึงการจัดบริการทางการแพทย์ให้แก่ผู้ใช้บริการและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลนั้น ผู้ใช้บริการความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางการแพทย์ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$)

2.3 ความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางการศึกษา เน้นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกทักษะเบื้องต้นในการใช้ชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางการศึกษาในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$)

2.4 ความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางสังคมเน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม คือ มีการออกแบบกิจกรรมทางสังคมสำหรับผู้ใช้บริการที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมภายในนิคมสร้างตนเองและภายนอกนิคมสร้างตนเอง ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการฟื้นฟูทางสังคมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$)

ตอนที่ 2 การศึกษาในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.2 มีอายุเฉลี่ย 41.42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อายุงานอยู่ระหว่าง 1 –10 ปี โดยมีอายุงานเฉลี่ย 13.89 ปี ตำแหน่งพนักงานราชการ และไม่มีโอกาสการทำงานในทีมสหวิชาชีพ

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ของทีมสหวิชาชีพ

2.1 ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพอย่างถ่องแท้ เนื่องจากส่วนใหญ่งานสหวิชาชีพถูกมองว่าเป็นรูปแบบในการทำงานเน้นไปที่การประสาน ส่งต่อ ข้อมูลระหว่างวิชาชีพ มากกว่าที่จะมองว่าการทำงานสหวิชาชีพคือกระบวนการคิดงานร่วมกันบุคลากรในทีมสหวิชาชีพมีปัญหาและอุปสรรคในด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$)

2.2 การขาดการกำหนดนโยบายและการร่วมกันวางแผนของทีมสหวิชาชีพ เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคลของทีมสหวิชาชีพที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายไม่ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงในการทำงานของทีมสหวิชาชีพว่ามีปัญหาในลักษณะใดหรือความต้องการจำเป็นในการปฏิบัติงานภาพรวมทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยในนิคมเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการฟื้นฟูรายบุคคลในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.40$)

2.3 ขาดงบประมาณในการสนับสนุนและพัฒนากการทำงานสหวิชาชีพซึ่งเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากการขาดการกำหนดนโยบายที่ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการทำงานสหวิชาชีพเท่าที่ควรในภาพรวมทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยในนิคมเห็นว่ามีปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุน ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.34$)

3. ผลการศึกษาบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) โดยบทบาทของทีมสหวิชาชีพ มีดังนี้

3.1 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการทำงานทีมสหวิชาชีพเป็นทำงานร่วมกันของแต่ละวิชาชีพ โดยแต่ละวิชาชีพยังคงรักษาทบหนาทหน้าที่ของตนเองไว้ การปฏิบัติงานจะเป็นไปในลักษณะการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรจากการศึกษาด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และการสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ ทีมสหวิชาชีพปฏิบัติได้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.44$)

3.2 การเข้าร่วมประชุมทีมสหวิชาชีพตามนัดหมายมีความสำคัญในการทำงานในทีมสหวิชาชีพ เนื่องจากต้องทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้แกกันอยู่เสมอ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่านิคมสร้างตนเองให้ความสำคัญกับการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ของทีมสหวิชาชีพในการดำเนินงานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคลจากการศึกษาในภาพรวม บุคลากรในทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมประชุมตามนัดหมายในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.31$)

3.3 การทำงานแบบสหวิชาชีพเป็นการทำงานร่วมกันของหลากหลายวิชาชีพที่ถือเอามติเอกฉันท์เป็นหลักในการปฏิบัติงาน บทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งด้านการร่วมกันวางแผนการฟื้นฟูรายบุคคลจึงถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการบ้านน้อยในนิคม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจเพื่อปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ในภาพรวมมีการร่วมกันวางแผนการฟื้นฟูรายบุคคลในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.30$)

อภิปรายผล

การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 หมายถึง การจัดสวัสดิการให้แก่คนไร้ที่พึ่งเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษาและด้านอาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการมีอาชีพ ที่พักอาศัย และป้องกันไม่ให้เกิดการเลือก

ปฏิบัติ สำหรับการจัดบริการตามมาตรฐานการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ต้องอาศัยการทำงานแบบสหวิชาชีพ คือ การสร้างทีมและบูรณาการงานเพื่อคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยการร่วมมือกันทำงานนั้นมีลักษณะการทำงานเป็นทีมที่มีการกำหนดบทบาทของแต่ละวิชาชีพไว้อย่างชัดเจน มีการประชุมกันเพื่อปรึกษาและวางแผนการทำงาน มีบุคลากร เจ้าหน้าที่ในแต่ละวิชาชีพที่หลากหลาย เช่น นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล นักจิตวิทยา ตำรวจ แพทย์ นักพัฒนาสังคม มาร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาให้กับผู้ใช้บริการ โดยใช้กระบวนการทำงาน ความรู้ และทักษะของแต่ละวิชาชีพในการทำงานร่วมกัน จากการศึกษาพบข้อมูลที่สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลลัพธ์ของการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP)

1.1 ผลลัพธ์ต่อระบบการทำงาน

นิคมสร้างตนเองสามารถดำเนินการจัดบริการตามหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จำนวน 9 ประเด็นได้อย่างครบถ้วน โดยผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมผู้ใช้บริการได้รับบริการในระดับมาก ในภาพรวม ค่าเฉลี่ย 4.12 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า หลักเกณฑ์การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 9 ด้านตามประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2559 ได้แก่ การจัดสวัสดิการสังคมการเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจการรักษาพยาบาลการส่งเสริมการศึกษาและอาชีพการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคมการพัฒนาคุณภาพชีวิตการสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำการสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งที่พำนักอาศัยและการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่งนั้น ผู้ใช้บริการได้รับบริการในระดับมากถึงมากที่สุดทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นว่านิคมสร้างตนเองสามารถดำเนินการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งได้ดีมากในจุดนี้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557 และประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2559 ถือเป็นจุดแข็งที่ยังต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แม้โครงการบ้านน้อยในนิคมจะเป็นโครงการใหม่ แต่นิคมสร้างตนเองมีต้นทุนในด้านการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่รับผิดชอบ เช่น มีบุคลากรในการทำงาน มีพื้นที่สำหรับดำเนินโครงการ เป็นต้นทุนในการดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคมในขั้นพื้นฐาน ความพร้อมของนิคมสร้างตนเองยังสามารถทำให้โครงการยังดำเนินต่อไปได้ สอดคล้องกับที่ ยงยุทธ เพ็ญศรี (2560) กล่าวว่านิคมสร้างตนเองในปัจจุบัน สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ ในการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพภาพคนไร้ที่พึ่ง เพื่อเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ ไปยังองค์กรอื่นๆ ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะการดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคมมีการใช้ชุมชนบำบัด ให้ผู้ใช้บริการได้มีโอกาสได้ทดลองใช้ชีวิตในนิคมสร้างตนเอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในชุมชน และมีกิจกรรมต่างๆ ภายในหน่วยงานที่คนในชุมชนต้องเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ทำให้ผู้ใช้บริการได้ปรับตัวเข้ากับคนเหล่านั้น เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคือสู่สังคม ตรงกับที่ วงศ์พรรณ มาลารัตน์ (2547) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวชที่สำคัญวิธีหนึ่ง คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวชโดยชุมชน หรือ Community Based Rehabilitation ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ทีมสหวิชาชีพ ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาให้ผู้ป่วยได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองให้ได้มากที่สุด ลดการพึ่งพา เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติหรือใกล้เคียงสภาวะปกติให้มากที่สุด สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ

1.2 ผลลัพธ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

เมื่อผู้ใช้บริการได้รับการดูแลตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล พบว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจ ใน 4 ประเด็น ตามที่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2558) ได้กำหนดรูปแบบการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในโครงการบ้านน้อยในนิคมไว้ ได้แก่ การฟื้นฟูทางอาชีพ การฟื้นฟูทางการแพทย์ การฟื้นฟูทางการศึกษา และการฟื้นฟูทางสังคม ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมผู้ใช้บริการพึงพอใจในแผนฟื้นฟูรายบุคคล(IRP) ในระดับมากเช่นกัน โดยการจัดการที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งนั้น สอดคล้องกับ ฐาปนีย์ ศิริสมบุญ (2552) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสำหรับคนไร้ที่พึ่ง อันได้แก่ ประชาชนที่เดือนร้อนและด้อยโอกาส ประสบปัญหาทางสังคม ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู ซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีบทบาทในการจัดสวัสดิการสำหรับคนไร้

ที่พึง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้บริการพึงพอใจในแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ทั้ง 4 ด้าน ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้บริการพึงพอใจมากแต่ยังไม่ถึงมากที่สุด ถือเป็นประเด็นที่นิคมสร้างตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการพัฒนาให้การให้บริการตรงตามความต้องการและความเหมาะสมของบุคคลให้ได้มากที่สุดอาจเป็นไปได้ยากเนื่องจากผู้ให้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยจิตเวช ตามที่ กิ่งแก้ว ปาจารย์ (2552) กล่าวว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวช เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและสามารถทำให้ผู้ป่วยดำรงชีพอยู่ได้โดยมีความสามารถทางกาย สามารถรักษาสภาพจิตใจ และสถานภาพทางสังคมไว้ได้ดีที่สุด ได้แก่ การรับประทานยา การให้คำแนะนำ การปฏิบัติตนที่ถูกต้อง แต่นิคมสร้างตนเองจำเป็นต้องพัฒนาในจุดนี้ เพื่อให้โครงการบ้านน้อยในนิคมเป็นโครงการที่ยั่งยืน และผู้ให้บริการสามารถกลับคือผู้สังคมได้อย่างปกติสุข

ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (2559) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนมาตรฐานการให้บริการให้กับคนไร้ที่พึ่ง เพื่อให้ผู้ให้บริการมีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ในการประกอบกิจวัตรประจำวัน การฟื้นฟูทางการศึกษาคือ การจัดทำหลักสูตรทักษะชีวิตในชีวิตประจำวัน เตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตประจำวันเบื้องต้น และทดลองฝึกทักษะชีวิตกับคนภายนอก อีกทั้งจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่หลากหลาย แต่เมื่อพิจารณาจากทุกด้านข้างต้นแล้ว การฟื้นฟูทางการศึกษาได้รับความพึงพอใจจากผู้บริการน้อยที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเกิดจากโครงการมีผู้ให้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยจิตเวชทุเลา มีจิตใจที่แปรปรวนและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ในบางโอกาสทำให้ไม่สามารถจัดจ่อและให้ความสนใจในการจัดการบริการด้านการศึกษาได้เท่าที่ควร ที่ อุมารภรณ์ ผ่องจิตต์ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนารัฐบุรีโมเดลเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง กล่าวว่า กลุ่มผู้บริการรัฐบุรีโมเดล พบปัญหาเรื่องความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆที่ต้องใช้เวลาพอสมควร นิคมสร้างตนเองควรมีการสำรวจความต้องการและความถนัดของผู้ใช้บริการ เพื่อพัฒนาการให้บริการด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตรงกับความต้องการของผู้บริการ และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริการได้มากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการให้ดียิ่งขึ้น

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP)

2.1 ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

ปัญหาและอุปสรรคประการที่หนึ่งคือขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพอย่างถ่องแท้ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมปัญหาและอุปสรรคด้านการขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเป็นปัญหามีค่าเฉลี่ย 2.80 ถือว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาในรายละเอียดผู้วิจัยเห็นว่า นิคมสร้างตนเองยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญจากการทำงานสหวิชาชีพอย่างแท้จริง เนื่องจากนิคมสร้างตนเองมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นในครั้งแรก เพื่อจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ใช้เป็นพื้นที่ดินทำกิน มีลักษณะงานเป็นการบริการด้านที่ดินและการก่อตั้งชุมชน ทำให้หน่วยงานไม่มีประสบการณ์ในการดูแลและคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งโดยผ่านกระบวนการทำงานรูปแบบสหวิชาชีพ มีเพียงบุคลากรในบางตำแหน่งมีความรู้ความเข้าใจในการทำงานรูปแบบสหวิชาชีพเนื่องจากเป็นวิชาชีพเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน สอดคล้องกับที่ อรธิดา วิเศษโกสิน (2551) กล่าวว่า ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการทำงานสหวิชาชีพคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และมองว่าเป็นรูปแบบในการทำงานเน้นไปที่การประสาน ส่งต่อ ข้อมูลระหว่างวิชาชีพ มากกว่าที่จะมองว่าการทำงานสหวิชาชีพคือกระบวนการคิดงานร่วมกัน ซึ่งนิคมสร้างตนเองควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ และการจัดทำแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ให้กับบุคลากรในทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยนิคมให้ครบถ้วน เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงาน

ปัญหาและอุปสรรคประการที่สองคือ ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายไม่ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงในการทำงานของทีมสหวิชาชีพว่ามีปัญหาในลักษณะใดหรือความต้องการจำเป็นในการปฏิบัติงานในด้านใดบ้าง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ย 2.40 ถือเป็นปัญหาในระดับน้อยคือ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากการกำหนดนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับการทำงานจริง สอดคล้องกับ อริชชา วิเศษโกสิน (2551) ที่กล่าวว่า ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ อาจมีผลมาจากผู้บริหารหรือการบริหารที่กำหนดนโยบายโดยไม่ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง แต่นิคมสร้างตนเองมีศักยภาพที่จะดำเนินโครงการให้มีความราบรื่นไปได้ ซึ่งควรได้รับการแก้ไขเพื่อพัฒนาจุดแข็งของการรับมือปัญหาและอุปสรรคด้านการกำหนดนโยบายให้มากยิ่งขึ้น มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมและตรงกับตำแหน่งงาน ดังที่ พัชยา อชฺเศษฐ (2554) กล่าวว่า ลักษณะการทำงานเป็นทีมที่ดี ต้องมีการมอบหมายงานตามความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของคนในทีม สมาชิกในทีมทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และไม่ก้าวร้าวหน้าที่ผู้อื่น

2.3 ปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนในการปฏิบัติงาน

ปัญหาและอุปสรรคประการที่สามคือ การขาดงบประมาณสนับสนุนในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคด้านการขาดงบประมาณในการสนับสนุนในโครงการบ้านน้อยในนิคมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 3.34 เป็นปัญหาในระดับปานกลางโดยอาจเป็นเพราะโครงการบ้านน้อยในนิคมเป็นโครงการใหม่ และเกิดขึ้นเฉพาะในนิคมสร้างตนเองนาร่อง 5 แห่ง การทดลองดำเนินโครงการในนิคมสร้างตนเองนาร่องยังไม่เห็นถึงความสำเร็จของโครงการ ทำให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการยังไม่สามารถให้เงินงบประมาณเท่าที่บุคลากรต้องการ ตรงกับ อุมารณ ฝ่องจิตต์ (2561) ที่พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานธัญบุรีโมเดล ซึ่งมีลักษณะงานใกล้เคียงกันว่า พบปัญหาวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอในการเรียนรู้บางฐานกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นมาเป็นปัญหาด้านการขาดงบประมาณเช่นเดียวกันและส่งผลเสียต่อการดำเนินงานและยังสอดคล้องกับ อริชชา วิเศษโกสิน (2551) กล่าวว่า ปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนเป็นผลพวงมาจากปัญหาด้านการกำหนดนโยบาย ที่ไม่เห็นความสำคัญของการทำงานในรูปแบบวิชาชีพ ปัญหาที่เกิดขึ้นควรที่จะได้รับการแก้ไขเพื่อให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหรือหาแนวทางเพื่อพัฒนาให้โครงการบ้านน้อยในนิคมสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนและพึ่งพาเงินงบประมาณให้น้อยลงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคมเหล่านี้ควรได้รับการจัดและแก้ไขโดยเร็วเพื่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

3. บทบาทของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามแผนฟื้นฟูรายบุคคล

ทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยในนิคม มีบทบาทในการร่วมกันวางแผนการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ของผู้ใช้บริการใน 4 ด้าน ได้แก่การฟื้นฟูทางอาชีพ กระบวนการในการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ มีการประเมินความสามารถ การทดลองปฏิบัติงานและประเมินผลการทำงาน การจัดหาเงินที่ก่อให้เกิดรายได้ และสามารถเลี้ยงตนเองได้ทีมสหวิชาชีพโครงการบ้านน้อยนิคมสามารถดำเนินบทบาทดังกล่าวและทำให้ผู้ใช้บริการพึงพอใจได้ค่าเฉลี่ย 4.04 อยู่ในระดับมาก ด้านการฟื้นฟูทางการแพทย์ อาทิ การทำจิตบำบัด อาชีวบำบัด กิจกรรมบำบัด หรือกายภาพบำบัดและตรวจรักษาโรคในโรงพยาบาล ทีมสหวิชาชีพสามารถดำเนินบทบาทดังกล่าวและทำให้ผู้ใช้บริการพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย 4.11 อยู่ในระดับมาก ด้านการฟื้นฟูทางการศึกษา เน้นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกทักษะเบื้องต้นในการใช้ชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นทีมสหวิชาชีพสามารถดำเนินบทบาทดังกล่าวและทำให้ผู้ใช้บริการพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย 3.95 อยู่ในระดับมากและด้านการฟื้นฟูทางสังคม เน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคม คือ มีการออกแบบกิจกรรมทางสังคมสำหรับผู้ใช้บริการที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมภายในนิคมสร้างตนเองและภายนอกนิคมสร้างตนเอง ทีมสหวิชาชีพสามารถดำเนินบทบาทดังกล่าวและทำให้ผู้ใช้บริการพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย 3.97 อยู่ในระดับมาก

กล่าวได้ว่าผู้ใช้บริการในโครงการบ้านน้อยในนิคม มีความพึงพอใจในการใช้บริการตามแผนการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ทั้ง 4 ด้าน ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้บริการพึงพอใจในการฟื้นฟูทางการศึกษา ค่าเฉลี่ย 3.95 ถือว่าน้อยที่สุดในทั้ง 4 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากที่ผู้ใช้บริการเป็นผู้ป่วยจิตเวชทุเลา ทำให้ไม่สามารถมุ่งความสนใจไปในด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่เมื่อเทียบกับการพัฒนาในด้านอื่นๆ นิคมสร้างตนเองควรมีการพัฒนาการฟื้นฟูทางการศึกษาโดยเน้นไปที่การศึกษาตามอัธยาศัยมากยิ่งขึ้น หรือควรมีการสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของผู้ใช้บริการ เพื่อให้บริการที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาธิการ (2543, อ้างถึงใน ตันติกร นรบาล, 2556, น.22) ได้ให้คำนิยาม การศึกษาพิเศษ ว่าคือการจัดการศึกษาหรือบริการของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือร่วมกันจัดให้กับบุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือมีความผิดปกติในด้านต่างๆ ให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างเต็มที่ตามความเหมาะสมของบุคคลนั้นๆ

แผนการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) เป็นการร่วมกันกำหนดแผนในการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้ใช้บริการเป็นรายบุคคลของทีมสหวิชาชีพ เพื่อฟื้นฟูทักษะการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ใช้บริการแต่ละราย โดยคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างของผู้ใช้บริการ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินโครงการและผู้ใช้บริการต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนฟื้นฟูรายบุคคลของตนเอง เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเกิดการรับรู้ในหน้าที่โครงการบ้านน้อยในนิคมมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อีกครั้ง ด้วยการพัฒนาปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับที่ พัฒน์วี ธรรมรัตน์พฤกษ์ (2554) กล่าวว่า การมีทักษะชีวิตคือความสามารถในการเผชิญกับสิ่งท้าทายต่างๆ ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และไม่ย้อนกลับไปเป็นภาระของสังคมอีกต่อไป และบทบาทของทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยในนิคมตามแผนการฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) แม้จะเป็นการกำหนดบทบาทและรูปแบบการดำเนินงานตามแผนมาจากนโยบายการดำเนินโครงการ กล่าวคือ รูปแบบแผนฟื้นฟูรายบุคคลใน 4 มิติ มีการกำหนดมาอย่างตายตัวแล้ว แต่ขั้นตอนการกำหนดแผนโดยทีมสหวิชาชีพนั้นจะมีความแตกต่างหลากหลายในรายละเอียดของความจำเพาะในตัวผู้ใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการและต่อผู้ใช้บริการที่จะเข้าร่วมโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) ในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางต่อ 5 นิคมสร้างตนเองนำร่องและกรมพัฒนาสังคม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1. ควรมีข้อกำหนดให้บุคลากรในระดับการปฏิบัติงานเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม) เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานได้ตรงจุด ในลักษณะที่เป็นคำสั่งอย่างเป็นทางการ

1.2. ควรจัดให้การอบรมการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ โดยใช้แผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอยู่ในแผนการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน

2. ข้อเสนอแนะในเชิงการบริหาร

2.1. ควรมีการสำรวจความเหมาะสมของงบประมาณในการสรรจัดเพื่อดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคม และมีการจัดสรรให้งบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างราบรื่น

3. ข้อเสนอแนะในเชิงการปฏิบัติงาน

3.1. ควรส่งเสริมให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพและการจัดทำแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ให้กับบุคลากรในทีมสหวิชาชีพในโครงการบ้านน้อยนิคมให้ครบถ้วน เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3.2. ควรมีการถอดบทเรียนการดำเนินโครงการบ้านน้อยในนิคมระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ใช้บริการ เพื่อทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของการดำเนินงาน และความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงานและยกระดับคุณภาพการทำงานต่อไป

3.3. ควรมีการสร้างนวัตกรรมหรือรูปแบบการสอนที่เหมาะสมสำหรับการฟื้นฟูทางการศึกษาให้แก่ผู้ใช้บริการในโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม)

รายการอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). ประชาสัมพันธ์. พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/view_pnews.php?newsbuzz_id=1179
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). ประชาสัมพันธ์. พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2559, จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=1554
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2558). โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้คนขอทาน คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง (บ้านน้อยในนิคม). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2561). รายงานประจำปี พ.ศ. 2560. เอกสารเผยแพร่. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc.php?doc_ref=254
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2561). แบบร่างมาตรฐานภาระงาน (Workload Analysis) ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง. สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ประจำปี พ.ศ. 2561. เอกสารเผยแพร่. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc.php?doc_ref=270
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ “การถอดบทเรียนการดำเนินงานมาตรฐานการจัดบริการคนไร้ที่พึ่งในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง”. ข่าวประชาสัมพันธ์. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/view_pnews.php?newsbuzz_id=1556
- กรรณิการ์ สุวรรณ. (2557). การส่งเสริมเรือนจำเพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานองค์การสวัสดิการสังคม (มสก.) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2550). วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- จลธิ เจริญสรรพ และนพรัตน์ ไชยขำนิ. (2560). การพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตสังคมด้วยการจัดการรายกรณีสำหรับผู้ป่วยโรคจิตเภทซับซ้อน. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต* (อัตสำเนา)
- ชนิดนารถ เจริญเนื่อง. (2560). IRP กับการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง. เอกสารเผยแพร่. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc.php?doc_ref=220
- ฐาปนีย์ ศิริสมบูรณ์. (2552). การปรับปรุงการเพื่อมุ่งสู่มาตรฐานการจัดบริการสำหรับคนไร้ที่พึ่ง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- ดนธินี ฟองคำ. (2553). การมีส่วนร่วมในชมรมญาติผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้บกพร่องทางจิต. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

- ตันติกร นรบาล. (2556). การจัดทำแผนฟื้นฟูรายบุคคล (IRP) ในสถานสงเคราะห์คนไข้จิตทุเลาบ้านกิ่งวิถีสถาณสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- บุศรา เข้มทอง. (2559). การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง. คลังเอกสารสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. สถาบันนิติบัญญัติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก <http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/520967>
- พัฒนวิดี ธรรมรัตน์พฤกษ์. (2544). การพัฒนาบุคลากรในการเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กสถานสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- ยงยุทธ เทียนศรี. (2560). บ้านน้อยในนิคม: พัฒนาสังคมของคนไร้ที่พึ่งในชุมชนเสมือนจริง. เอกสารเผยแพร่. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc.php?doc_ref=221
- อรธิดา วิเศษโกสิน. (2551). แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- อัจฉราพร ปะที. (2559). ความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนต่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง: กรณีศึกษาประชาชนในตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- อุมาภรณ์ ผ่องจิตต์. (2561). แนวทางการพัฒนา “ธัญบุรีโมเดล” เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่งผู้ทำการขอทาน ศึกษากรณีสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชายธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. เอกสารเผยแพร่. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc.php?doc_ref=252